

מועד אהל
עידו ברונע ויעל רובין
אוצרת: מיכל מור

כמו המחאה החברתית בקיץ האחרון, נבנתה תערוכה זו: דמות אחר דמות, אוהל אחר אוהל, מגיחים ובונים את המרחב, ממלאים אותו. במציאות היום-יומית האוהלים פורקו אך אינם עוד אירוע חולף. 'אוהל מועד', מקום משכן ה' בתקופת הנדודים של בני ישראל במדבר, הוסב ל'מועד אוהל'. מועד אוהל מסמל זמן של קריאת תיגר על המוסכמות החברתיות בארץ וניצנים של בגרות בדור צעיר המבקש לעצב את עתידו, נוקט עמדה ומקים אוהל. עיר האוהלים, המיצב הגדול שהתהווה במדינה מקבל את ביטוי באמצעות זוג יוצרים, עידו ברונו ויעל רובין. המחאה הווירטואלית לבשה מציאות, תקעה יתד בשדרה, הגיעה לרחובות הערים ופשטה במדינה כולה. כמו אבן שנזרקת למים ויוצרת גלים, כך יצר עידו במיצב המעבר ברה שלו את ההקשר ההיסטורי אל ימינו. אוהלי המעברה שלו נכנסים לכל בית, וההצבה המאורגנת שלהם מזכירה את יישובי העולים בעיר הלבנה של ראשית הציונות. עידו מפזר את האוהלים ומפנה מקום לפעילי המחאה בעבודתה של יעל. יעל יוצרת קולות אחרים, צבעוניים, סגוניים, מחברת ערים אנשים ומקומות לקבוצה אחת. שלא מדעת, המחאה כמוה כיצירתו האמנותית של מיכה אולמן הניצבת בשדרות רוטשילד: יסוד. הפסל מסוף שנות השמונים מציג תכנית מתאר של בית של ארבעה חדרים יצוק בבטון ושקוע באדמה. מתאר לבנייה חדשה? חשיפה ארכאולוגית של עולם שהיה? כוחה של העבודה, כמו גם המחאה, ניזון מן המתח הזה בין כיסוי לגילוי ובין ישן לחדש.

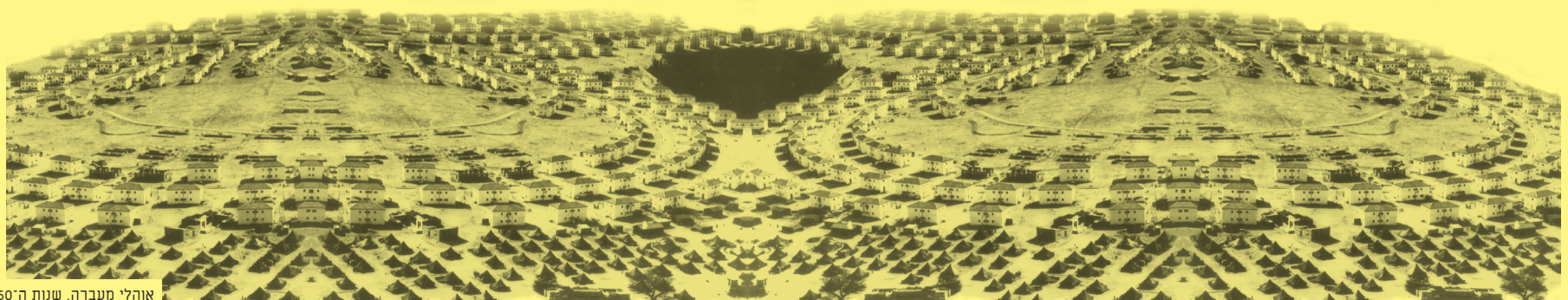

המעברה
עידו ברונו

חדרים, חדרים
יעל רובין

קודם האוהל, אחר כך הדירה, השדרה והשכונה ואז - העיר שהעירה בקול מחאה את היקום. קודם מקבעים את האוהל ובונים סביבו חדרים פתוחים אל השמים בלי קירות מתקלפים, ספה וכורסה ומדף: ספרייה, חדר עבודה, מטבח גדול משותף וסלון ועוד סלון. חפצים מייצגים חדרים של בית. בחדרים סערו תכניות, נרשמו רעיונות, נרקמה מהפכה. ערמה של חפצים הייתה לסדר חדש. כרכים של אנציקלופדיה עברית יוצרים שולחן שכולו ידע. בקבוקי מים הם אגרטלים לפרחים ורודים. בחדר גדול בלי קירות כתוב על שטיח אדום באותיות לבנות: SOON, עוד מעט, בקרוב, עוד יהיה. שלוש רצועות של דשא מלאכותי לפני אוהל מסמנות כר דשא בחצר הבית. פרחי נייר של ילדים שתולים בחול, פורחים. ובמקום אחר על מתקן קבע לשתייה מותקן שלט "גינה לי". בטון לבנים וקרטון, תמונות על עצים, כרזות משוכות בחוטים, אמנות בכל פינה: צבעים, יצירה והמצאות לרוב. הרצון להפוך את המקום לנוח נע אל הרצון לסמן ולייצג: א' זה בית, א' זה וילה, א' זה דופלקס יוקרה. אם לחלום על דירה, אז לפחות עד הסוף. חדרים, חדרים, בלי קירות, פתוחים אל השמים. השמים הם הגבול. אין גבול לעצמה. לפנות בוקר, אנשים נמים את שנתם. עוד מעט יקומו ליום חדש.

כמו תמונת תשליל מהופכת: לפני שישים שנה - המדינה (הענייה) מכירה באחריותה לדאוג לעולים החדשים (מחוסרי הדיור ומחוסרי האמצעים), מעניקה להם אוהלים (ממשיים), ב"עיירות פיתוח" (הפריפריה) להגנה מפגעי מזג האוויר וליצירת מרחב פרטי מינימלי. היום - המדינה (המבוססת) משילה מעליה את אחריותה. המעמד הבינוני (מבוסס למדי ובדרך כלל יליד הארץ) מקים אוהלים (בעיקר סמליים, אבל מתוצרת סין) בשדרות רוטשילד (הצנטרום), מביע מחאה ומוותר מרצון על מיזוג אוויר ופרטיות. ניקח צעד או שניים אחורה, עד שאבנו אל הקיר, ונהרהר באוהלים שליוו את הארץ הזו. נחשוב במיוחד על אוהלי המעברות של שנות ה-50 שהיו לתנועת האוהלים של ימין סוויסה (מי זוכר?) ועל כיכר הלחם, היא כיכר המדינה. במבט קודר נשקיף אל אוהלי המתנחלים הראשונים באלון-מורה, וניזכר בעיר האוהלים שהקים ארקדי גאיזמק (מי זוכר?) בניצנים תושבי שדרות המופגזים - ניסיון מעניין לנצל את אדלת ידה של המדינה. להכין אוהל כלאיים: הבד משנות ה-50, העיצוב סיני לפי דגם שנגנב מארה"ב; הראשון נעשה בעבודת יד ו-419 האחרים - במתפרה הרחק מעבר לגדר ההפרדה, במחוזות שאין לומר את שמם פן יתפוגג חלום הסולידריות. לנקות ולסדר, לגהץ ולסמן את המרחב שבין האוהל הראשון של דפני ליף בשדרה להפגנת המיליון של כיכר המדינה, לזרות על הכול חול לבן וצח, לנקות כדי לראות את החסר, להיות נכון להמשך המאבק על דמותה של ארץ מכאיבה, ארץ אהובה.

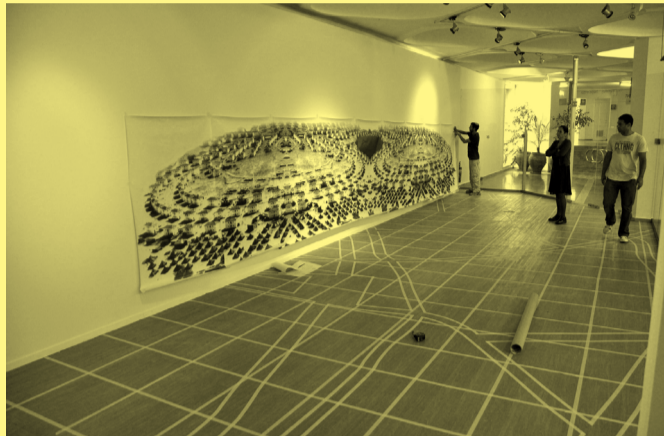

אוהלי מעברה, שנות ה-50

האוהל בכיכר של קיץ 2011 הציע חלופה לאחד הדימויים העצמיים הישראליים רבי העצמה 'וילה בג'ונגל', ובלוי משים נוצרה לה כמעט הנגדה בין הסמלים. וילה היא סמל סטטוס כלכלי חברתי ארכיטקטליסטי ופסגת ההתקדמות המעמדית. היא מבנה ביתי מפואר, יציב, צוק חזק ושולט ופעמים גם מנקר עיניים. הווילה היא מבנה מבודד ומסתגר שכמעט אין בו יחסי שכנות, איש איש לעצמו, איש איש ועולמו, ואין מגע. הווילה היא הסתגרות וחציצה וסביב לה קמות במוקדם או במאוחר חומות גבוהות. וכשהווילה בג'ונגל, ומשהיא הופכת למספורה ליחסיה של מדינת ישראל עם המרחב שבו היא נמצאת, היא מבטאת עמדה קולוניאליסטית מובהקת שבה הדיכויטומיה שבין טבע לתרבות היא תשתית תודעתית. הלוא מה מסמן יותר מג'ונגל אם לא טבע אלים ופראי, אפל ומתפשט, חסר ייחוד וחוקים? ומה יותר מווילה מסמן יצירה של תרבות משפחתית תכנון ועושר ובניית אבן מפוארת ורחבת ידיים? 'וילה בג'ונגל' מבטאת עמדה שכל מה שסביבנו שייך לממלכת הטבע הייצרית והאלמית ורק מה שנעשה במדינת ישראל הוא יצירה של תרבות, כאילו אין אפילו מעט תרבות סביב ולו קורט של אלימות ג'ונגלית. ולפי מיטב המורשת הקולוניאלית, צדקנות עצמית זו מובילה לאלימות ולגזל, לשעבוד ולשפיכות דמים - והכול מתוקף עליונותם המוסרית והאנושית של דרי הווילה לעומת קופי הג'ונגל. ובה בשעה גם 'וילה בג'ונגל' מגלה חרדה עצומה

מה. כי כל אחד מבין, בדיוק כמו בסיפורו של גוד'ף קונרד 'לב המאפליה', שלא משנה כמה כוח יופעל מצדה של הווילה, היא לעולם לא תוכל לשרוד ככזו בלב הג'ונגל. הג'ונגל בסופו של דבר יסגור עליה ויכריע אותה. ה'ווילה' תמיד חשה שימיה בג'ונגל ספורים. האוהל, מבנה ארעי וחולף, מעורר שלל אסוציאציות: אברהם אבינו מכניס האורחים שאוהלו פתוח לארבע רוחות, והוא יושב בפתח האוהל; עם ישראל השוכן לאוהלו, ופתח כל אוהל פונה לכיוון אחר לבל יציץ לאוהל שכנו; טיילים שהיום הם כאן ומחר הם שם; מעברה של ער לים חדשים שזה מקרוב הגיעו ארצה; בדואים שעשו מבנה ארעי לבית קבע; פליטים הנסים על נפשם. כל אחד יכול להקים לעצמו אוהל, אוהל פתוח למרחב הציבורי. האוהל שהוקם בכיכר הפך את קיץ 2011 לקיץ של מרחב ציבורי חדש המקיים יחסים חדשים בתוכו ועם שכניו במזרח התיכון. את השראתו, כפי שנכתב על שלט גדול ברוטשילד, שאב מכיכר תחריר ואת האנרגיות שלו בין השאר מהמרחב הערבי שנאבק על חירותו. מרחב האוהלים ביקש להיות חלק מהמרחב המזרח תיכוני וניהל איתו שיח של אוהלים. מרחב האוהלים החדש גם ביקש לעצור את האטומיזציה של חברת הווילות. בנאיביות מה ביקשה מחאת האוהלים לפנות מקום לכול ולא להדיר איש - יהודים, ערבים, מעמד בינוני, מעמד נמוך, תושבי שכונות וערי פיתוח, תושבי הערים הגדולות, מזרחיים, אשכנזים, עולים מחבר

העמים ומאתיופיה, מהגרי עבודה ופליטים. לא כולם נהרו למרחב שנפתח, אבל רבים כן. מרחב האוהלים החדש הזמין אינטראקציות אנושיות מרתקות ורעננות, גם אם לפרקים קשות וכואבות. בני אדם יצאו מהבתים, תרתי משמע, ופגשו בבני אדם אחרים. שם, במרחבי האוהלים האלה, נאמרו דברים שמעולם לא נאמרו ונוצרו בריתות שמעולם לא נכרתו. ואולם צריך לזכור שההנגדה הזו אינה הנגדה מלאה. בכל אוהל טמון הזרע לוויילה וכל כיכר יכולה בקלות להפוך לג'ונגל.

הקמת התערוכה מועד אוהל

מחאת הכול / הקול האישי

קטעים מראיון ויומן שדה, אוגוסט 2011

הגר חניני-ברגר

דוקטורנטית במחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה

האוניברסיטה העברית - ירושלים

"אחרי שנים של מסיבות, עבודה, חברות, התחלתי להרגיש ריקנות גדולה, המשכתי להלך עם החור הזה בלב, ואז שמעתי על רוטשילד. לד. גם אני לא סוגר את החודש. זה התאים לי, ובשבוע הראשון סממת הדירור בר השגה, הייתה סממתי. ככל ששהיתי במחיצת האנשים בשדרה - הומלסים, נרקומנים, עובדי הייטק, סטודנטים, אמנים - חשתי בפעם הראשונה זה דמן רב חלק ממשוהו, חלק מקהילה. דווקא פה התחלתי לחשוב למה בעצם יצאתי לרחוב, זה היה מעבר לדירור, זה היה מעבר למחירי הקוטג', זה היה להבין טוב יותר מי אני. ודווקא כשהרגשתי מוגן, בתוך קהילה של אנשים שבחיים לא הייתי מדבר איתם, התחלתי להכיר את עצמי ואת החוסר הגדול שהיה לי עד אז. מי אני? מה אני רוצה מהחיים שלי? מה אני מוכן לעשות כדי להבין?"

חני, אחרי שהייה של שלושה שבועות במאהל רוטשילד

חגי, כמו רבים משוכני 'ארץ רורטשילד', מתאר רעב רגשי כרוני למגע, לקהילה, להבנת 'מי אני?'. המחאה, שצמחה מקושי לשלם שכירות, העלתה לצד הבעיות המוחשיות שאלות קיומיות: שאלות שנשכחות בצד בעידן של זרימה מואצת של מידע ומעברים מהירים לעתים בלי הפוגה; שאלות שנשכחות בזמן שצרכים בסיסיים כמו מגע, קשר או קהילה נעלמים ומפנים מקום לכסף, למימוש מקצועי ולריצה קדימה.

במהלך הקיץ הפכה רוטשילד לבועה מדיטטיבית, שהניחה לפשוט את המסכות במרחב הציבורי ולהביט פנימה, לשאול מי אנחנו ולאן פנינו מועדות. מתוך המחאה הקולקטיבית הלכה וצמחה גם אמירה אישית, אינדיבידואלית, כאשר 'הכול האישי' התערב עם 'הקול האישי' ויצר שעטנז של אישי בציבורי וציבורי באישי. כך שוכני 'ארץ רוטשילד' מרדו בעידן שחייב אותם לחיות במירוץ ובחרו בתהייה, במודע או שלא. המורכבות של המחאה מחייבת אותנו להאזין למילותיו של חגי, ולמילותיהם של רבים אחרים שבחרו להביט פנימה, בחוץ, שהעתיקו את ביתם לשדרה הכי תוססת של תל אביב ויצרו מרחב שקוף, מרחב מעברי שמאפשר לכל החפץ להשתתף בדו-שיח המתחולל לבנפשו וליצור אתו שיח. מהשיח של ההומלס, המתמודד עם הישרדות היום-יום, לשיח של סטודנט שמתחיל את חייו הבוגרים, ועד לאישה שבגיל 34 עם קריירה משגשגת עצרה בפעם הראשונה בחייה לנסות ולהבין מי היא.

'ארץ רוטשילד' היא ארצנו שלנו, ברצף החיים של מדינה המורכבת מיחידים, שביחידותם מרכיבים עם וכמהים לקהילה שתאפשר להם להיות הסעצמם, בתוכה. סיפור חייהם, כסיפור חיינו, מסועף, מתערטל, מפרלט ומורכב מרובדים על רבדים של זהויות שמנהלות דו-שיח עם החיים.

מאהל רוטשילד

המחאה החברתית: הצלחה חדשנית בגבולות ישנים

מיכאל שלו

פרופסור לטוציולוגיה ולמדע המדינה, האוניברסיטה העברית

תנועת המחאה של הקיץ האחרון הייתה הפתעה גמורה ומשב רוח רענן. כולנו נפעמנו ונמלאנו גאווה לנוכח המנהיגות היצירתית, ההקרבה העצמית ושפע האנרגיה של דור שנודע בריחוק שלו מן הפוליטיקה ובאדישותו. עד לפרוץ המחאה התמקד דור זה אך מעט בשיפור מצבו או מצב החברה כולה. מאבקיו התמקדו בשכר הלימוד של הסטודנטים, בפיצוי על שירות במילואים וכד'. אף שהמחאות החלו בדרישה לרווחה כלכלית למעמד הביניים, במהרה הן עלו מדרגה לכדי צדק חברתי וביקורת כלפי המדינה שזנחה את אחרייתה למדינת רווחה. מרשימה לא פחות הייתה התנהלותם של הפעילים הצעירים שהראו פוליטיקה חלופית המבוססת על דמוקרטיה ישירה הנובעת מלמטה למעלה. מהלכיהם ראויים להערצה ואפשר ללמוד מהם רבות. בשלב זה קשה לאמוד את מידת ההשפעה

פעה של תנועת המחאה על הפוליטיקה ועל המדיניות; ואולם כדאי להשקיע מחשבה בסוגיה של גבולות המחאה. שתי הסיבות העיקריות לאי השוויון הגובר בישראל לא זכו להתייחסות. האחת היא העלייה במשכורות ובצדה הורדת המסים של רבים מבני מעמד הביניים (ולא רק הטייקונים, הספקולנטים, הפוליטיקאים המושחתים והמיליונרים בהיי־טק). הסיבה האחרת היא העוני הגובר בקרב משפחות רבות של חרדים וערבים, שנבע בעיקר מקיצוץ בקצבאות. לשתי הקבוצות, כמו גם לעולים רבים מרוסיה, יש בעיות דיור חמורות שלא יפתרו עם הפחתת דמי השכירות בתל אביב. המאמצים הראויים לשבח של מנהיגי המחאה לבנות אשר ולהתחבר אל מנהיגי קבוצות הפריפריה – לא עוררו התלהבות רבה מצדם. הם הבינו (וכמותם גם המתנחלים ותומכיהם) כי 'צדק חברתי' יכול להציע

מבט מרחוק

רוני הירש

בְּמַבֵּט מְרְחוֹק זֶה נִרְאֶה כְּמוֹ סִימָנֵי עֲיִפוֹת קְלִים קְפָלִים אֲפֵלוּ לֹא קִמְטִים, אוֹ קֶצֶת חֲרִיצִים מְמַשְׂכִּים לְהַעֲמִיק תְּפִירוֹת שׁוֹחוֹת וְאֵז טוֹרִים שֶׁל אֲנָשִׁים וְאֵז תּוֹרוֹת וְאֵז קֶבֶל עִם וְעֵדָה וְאֵז רְחוּבוֹת וְעוֹד מִתְקַרֵּב הַמָּבֵט מְגַלֶּה תְּעֵלוֹת, מְנַהֵרֹת וּבִסוֹף עֵמֶק וְאַתְרֵי מִכְתָּשׁ וּמַעַל בְּנוֹ טִלְתַּת מַבְטוֹן וְשִׁמְשֵׁיּוֹת אֲזֵמוֹת וְאֲנָשִׁים הוֹלְכִים שָׁם אִמָּהוֹת, יְלָדִים בְּגִשְׁרִים הֶקְטָנִים שֶׁמְתָרוּמָמִים מַעַל הָרִיסוֹתֵי הָעֲנָקִיוֹת שֶׁדוֹקְפוֹת אוֹתָם לְזָכוֹתָן

רוני הירש

דוקטורנטית לפילוסופיה פוליטית

כותבת ועורכת בתל אביב ובלוס אנג'לס

ממקימי כתב העת "דקה"

להם אך מעט או שהוא מכוון לכאורה נגד הפריבילגיות שלהם עצמם. מן הבחינה הפוליטית קבוצות הפריפריה (למעט הערבים) הן הבסיס של ממשלת נתניהו, ואפילו אחת מהן אינה מזוהה עם מפלגות הימין־מרכז או השמאל שאהובות על מעמד הביניים. בשוך ההתלהבות הראשונית מן המחאה של הציבור על כל גווניו כמעט, הראו סקרים כי לתמיכה ולמעורבות פעילה במחאה יש זיקה למיקום הנשאלים בשמאל או במרכז של המפה הפוליטית בישראל. למרות האירוניה, הביטוי 'צדק חברתי' הפך לקסמה של השבט הישראלי נטול השם: חילוני, משכיל שעיקרו אשכנזים ותיקים – אותו שבט שבדור הקודם הוביל מאבק לבניית ישראל חדשה המבוססת על שלום, הפרטה ואינדיבידואליזם.

מועד אוהל

עידו ברונו ויעל רובין

אוצרת: מיכל מור

עריכת לשון: אסתר טל

עיצוב גרפי: אמיתי גלעד

הפקה גרפית: קצת אחרת

תודות: לכל הכותבים, ולהנהלת האוניברסיטה על תמיכתה בפרויקט זה